

A FÖLD DICSÉRETE

BYUNG-CHUL HAN

A FÖLD DICSÉRETE

BYUNG-CHUL HAN

Utazás a kertbe

Isabella Gresser illusztrációival

TYPOTEX

A fordítás a következő kiadás alapján készült:
Byung-Chul Han: *Lob der Erde*.
Eine Reise in den Garten. Ullstein, 2018
© by Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin
Published in 2018 by Ullstein Verlag.
Hungarian translation © Zilahi Anna, 2022
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2022
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

A fordítást az eredetivel egybevetette: Hecker Héla

ISBN 978 963 493 177 5

TARTALOM

Előszó / 7
Téli utazás / 11
Télikert / 14
A másik ideje / 18
Vissza a földhöz / 23
A világ romantizálása / 29
Téli cseresznye / 33
Téltemető és csodamogyoró / 38
Hóvessző / 47
Szellőrózsák / 50
Kaméliák / 52
Barkafűz / 54
Sáfrány / 58
Árnyliliomok / 60
A boldogságról / 67
Szép nevek / 70
<i>Victoria amazonica</i> / 73
Őszi kikerics / 77
A kertész naplója / 81
Jegyzetek / 152
Képjegyzék / 159

Kérdezd csak meg a jószágokat, azok is tanítanak, és az égi madarakat, majd a tudtodra adják!

Vagy elmélgdj a földről, az is tanít, a tenger halai is beszélnek neked.

Ki ne tudná mindezekről, hogy az ÚR keze alkotta őket?

Jób 12,7-9¹

ELŐSZÓ

Egy nap mély vágyat éreztem, égető szükségét, hogy közel legyek a földhöz. Elhatároztam, hogy mindennap kertészkedni fogok. Három tavaszon, nyáron, őszön és télen keresztül, tehát három éven át dolgoztam a kertben, amit *bi von*-nak neveztem el (ez koreaiul *titkos kert*et jelent). A szív alakú táblán, melyet az előző tulaj rögzített az egyik rózsalugasra, még mindig az áll, *álmokert*. Így hagytam. *Titkos kertem* valójában egy álmokert is egyben, mert az *eljövendő Földről* álmodom benne.

A kerti munka csendes meditáció volt számomra, elidőzés a *csendben*. *Maradni és illatozni* engedi az időt. Minél többet dolgoztam a kertben, annál nagyobb tisztelet ébredt bennem a föld és annak bódító szépsége iránt. Mostanra mély meggyőződésemmé vált, hogy a Föld isteni teremtés. A kert segített e következtetésre jutnom, e belátásra, amely számomra immár bizonyossággá vált, *evidenssé*. Az evidencia eredetileg *látást* jelent. Én *láttam*.

Az elidőzés a virágzó kertben ismét vallásossá tett. Hiszem, hogy az *Édenkert* létezett, és *létezni is fog*. Hiszek Istenben, a teremtőben, a *Játék-mesterben*, aki mindig előlről újramezdi, és ezáltal mindent megújít. Mint az ő teremtménye az ember is köteles *részt venni a játékban*. A játékot tönkreteszi a munka, avagy a *teljesítmény*: a vak, üres, nyelv nélküli cselekvés.

E könyv némely sora imádság, vallomás, valójában szerelmi vallomások a földhöz és a természethez. Nincs biológiai evolúció. Minden az *isteni forradalomnak* köszönheti létezését. *Megtapasztaltam*. A biológia végeredményben *teológia, istentan*.

A föld nem halott, élettelen, néma létező, hanem beszédes élőlény, élő szervezet. Még a kő is él. Cézanne, aki a Sainte-Victoire-hegy megszállottja volt, ismerte a titkot, tudott a *sziklák* különleges *elevenségéről* és *erejéről*. Már Lao-ce is így tanította:

*A világ egy szent edény,
Cselekvéssel nem lehet megszerezni.
Cselekvéssel nem lehet megtartani.
Aki meg akarja szerezni, elbukik,
Aki meg akarja tartani, az veszít.²*

A Föld, e titokzatos edény, törékeny. Ma ott tartunk, hogy brutálisan kizsákmányoljuk, elhasználjuk és ezáltal teljesen elpusztítjuk.

A Föld felszólít minket arra, hogy *óvjuk meg*, ami azt jelenti, hogy *szépen* kell bánnunk vele. Az *óvás* [*das Schonen*] etimológiai rokonságban áll a *széppel* [*das Schöne*]. A szép kötelez minket, mi több, ránk parancsol, hogy *óvjuk*. Arról van szó tehát, hogy a *széppel óvatosan* kell bánnunk. A Föld *megóvása* égető feladat, az emberiség kötelessége, hiszen a Föld *szép*, sőt, *nemesen csodás*.

A megóvás megköveteli az óvandó magasztalását. Az itt következő sorok himnuszok a földhöz, dicsőítő énekek. A *föld dalaként* zengjen a *föld dicsérete*. Ám egyesek számára olvasódjék *vészjósló üzenetként* is a minket kísértő heves természeti katasztrófák árnyékában. A Föld *dühös* válaszai ezek az emberi könyörtelenségre és erőszakra. Már nem tiszteljük a Földet. *Se nem látjuk, se nem halljuk* többé.

Oleaceae

Jasminum nudiflorum

TÉLI UTAZÁS

Különösen szeretem Schubert *Téli utazását*. Mindenekelőtt a *Tavas-álom* című dalt énekeltem gyakran.

*Száz tarka virág volt az álmom,
sok tarka májusi rét,
zöld mezőkről hozta el álmom
a madarak víg énekét.*

*De aztán kakasszóra
felébredt a szemem,
holló károgott a tetőn fent,
hideg, sötét idelenn.*

*De mit keres az a sok festett
levél az ablak üvegén?
Kinevettek? Csak álmodozó lát
virágokat tél idején?*³

Mégis mi végre kezdek egy kertről szóló könyvet a téllel és a *Téli utazással*? Miközben a tél a kerti idő abszolút végét jelenti. Nem áll szándékomban a tavaszi álmaidról mesélni, vagy Wil-

son Bentley követőjeként, aki ötezer hókristályt fényképezett le, immár a jégvirágoknak szentelni magamat.

A berlini tél iszonyatos, teljességgel megsemmisítő. A pokol tüze is elviselhetőbb lenne, mint ez az örökké nyirkos, sötét hideg. A fény mintha teljesen kialudt volna. Szívem az égre festve látja

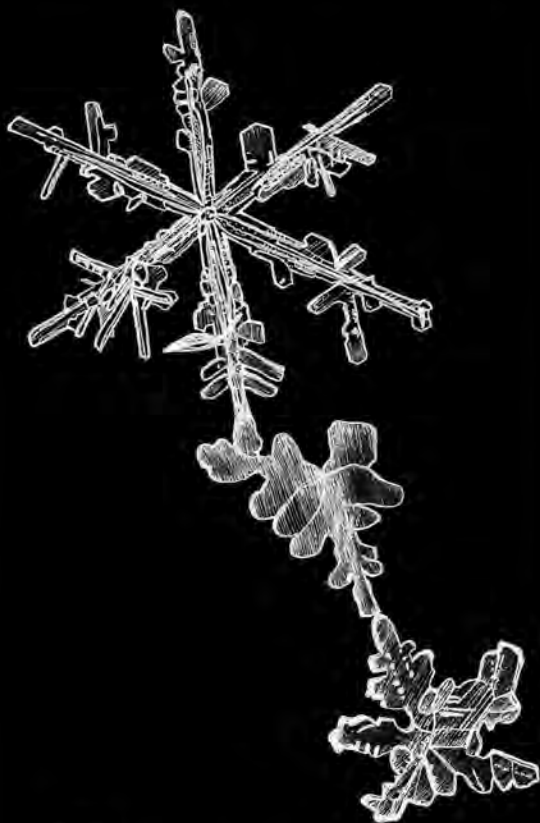
*a bensejében dúló,
szilaj és zord telet!*⁴

A berlini tél örök szürkesége *metafizikai vágyat* ébreszt egy világos, virágzó kert iránt a tél közepén.

Sajnos Bertolt Brecht tökéletes kertje semmit sem tartogat a hideg téli hónapokra. Csupán márciustól októberig virágzik:

*Fenyők s ezüstnyárfák közt áll a tónál
A kert, fal s bozót az oltalmazója.
Beültették havonta nyíló virággal, így hát
Márciustól októberig virít.*⁵

A kertész e bölcsessége nyilvánvalóan hiányzik belőlem, mert én elhatároztam, hogy olyan kertet ültetek, mely *állandóan* virágzik, méghozzá januártól decemberig. A metafizikát, a metafizikai vágyakozást választom a kertész bölcsességével és elengedésével szemben.

Flos glacialis

TÉLIKERT

Roland Barthes *Világoskamráját* is ugyanez a metafizikai vágyakozás élteti. A gyász könyve ez, gyászmunka. A halott anyát idézi meg, akivel egész életében együtt élt. Egy fénykép szolgált a könyv alapjául, amelyet Barthes esdekelve jár körbe, ölel át, rajong körül, ugyanakkor e kép a könyvben nem látható. *Távollétével jeleskedik.* Édesanyját ábrázolja öt éves kislányként a *Téli kertben*.

A Télikert hátterébe húzódó anyám arca halvány, elmosódott. Első felindultságomban felkiáltottam: „Ő az! Ez tényleg ő! Végre ő az.”⁶

A fotográfiát Barthes két részre bontja, a *studiumra* és a *punctumra*. A *studium* az információkra vonatkozik, amelyek a képből kiolvashatók. Ezeken keresztül tanulmányozhatjuk a fotográfiát. A *punctum* ezzel szemben nem hordoz információt. Szó szerinti jelentése *szűrés*, a latin

pungere (szúrni) igére vezethető vissza. Eltalálja és megrázza a szemlélőt.

A *Világoskamra punctuma* számomra a meg nem jelenített kert az anyával, az egyetlen szeretett lényel. A Télikertet immár kettősnek látom. Mint a halál és a feltámadás szimbolikus helyszínét és mint a metafizikai gyászmunka terepét. A *Világoskamra* a szememben virágzó kert, világos fény a téli sötétben, élet a halál közepén, a mai halálos létezés viszonyai között újraéledő élet ünnepe. Metafizikai fény változtatja a *chambre noirt*, a sötétkamrát *chambre claire*-ré, világoskamrává, világos Télikertté.

Roland Barthes szerette a romantikus dalokat. Énekórákat vett. Szívesen meghallgattam volna, hogyan énekel. Gyakran az az érzésem, hogy Barthes énekelve ír vagy írva énekel. A *Világoskamra* maga is egyfajta romantikus dalciklus negyvenegy dallal, azaz fejezettel. A huszonkilencedik dal címe *A kislány*.

A *Világoskamra* olyan számomra, akár egy téli utazás. Roland Barthes édesanyját keresve, a szeretett lény után kutatva keresztülutazik a halottak birodalmán. Az anya *valóját* keresve végtelen vándorlásra indul.

Egyfolytában az járt a fejemben, hogy az időben visszafelé találtam meg ezt a fotót. A görögök idő-

*ben hátrálva lépdeltek a halálba, a múltjuk előttük állt. Én is így haladtam visszafelé az életben, nem az enyémben, hanem a szerettem életében.*⁷

A Téli kert fotográfiája „azt a zenét jelentette számomra, melyet Schumann elborulása előtt utoljára írt, az első *Hajnali dalt*, ez egyszerre kapcsolódik anyám lényéhez és elvesztésének fájdalomához”.⁸ Schumann legutolsó műve egy öt kisebb zongoradarabból álló ciklus, a *Hajnali dalok*. Három nappal öngyilkossági kísérlete előtt olyan zenedarabok gyűjteményének hívta őket, amely a reggel közeledtének és kibontakozásának érzését ábrázolja. Felesége, Clara Schumann igen tanácstalanul reagált a kompozícióra: „Ismét nagyon eredeti darabok, de nehéz megfogni őket, annyira sajátos a hangulatuk.”

A *Hajnali dalok*ban az újjáéledő, feltámadó élet utáni vágyakozás uralkodik. A gyász dalai ezek. Mély melankólia hallható ki belőlük. A halálról van szó, és a feltámadásról. Már Schumann *Spanyol daljátéka* is megénekli a vágyakozó hajnalvárást, a várakozást az újjáéledő életre:

*Mikor, mikor jő el a reggel,
Mikor már, ó, mikor!
Mely eloldozza életem e béklyókból?
Ti szemek, a szenvedéstől oly homályosak,*

*Kínt láttatok csak szeretet helyett,
Nem láttatok örömet,
Sebeken sebeket láttatok,
Fájdalmon fájdalmat okozva,
És a hosszú életben
Egyetlen boldog órát sem.
Bárcsak végre megtörténne,
S megpillantanám az órát,
Ahol nem látok többé!
Mikor jó el a reggel,
Mely eloldozza életem e béklyókból.⁹*

Titokzatos aura lengi körül az első *Hajnali dalt*. A feneketlen melankólia delíriumba menekül: visszafogott ünnepi momentumok szakítják félbe, és az átszellemülés és elragadtatás pillanatai, mikor is az első tétova fénysugarak áttörik a sötétet.

A kora hajnal előidő, mely megelőzi a közönséges időt és magába foglalja a múltó időt, élet és halál idejét. Fantáziámat a télen virágzó kertről életre keltik, behangolják ezek a *Hajnali dalok*. Megadják e könyv alaphangulatát.